

Univerzita Palackého v Olomouci

Fakulta tělesné kultury

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2018

Petra Lampová

Univerzita Palackého v Olomouci
Fakulta tělesné kultury

Taneční a pohybová výchova jako doplňující vzdělávací
obor na základních školách v Opavě
Bakalářská práce

Autor: Petra Lampová, Tělesná výchova – přírodopis se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: Mgr. Jana Harvanová, Ph.D.

Olomouc 2018

Bibliografická identifikace

Jméno a příjmení autora: Petra Lampová

Název závěrečné písemné práce: Taneční a pohybová výchova jako doplňující vzdělávací obor na základních školách v Opavě

Pracoviště: Katedra společenských věd v kinantropologii

Vedoucí: Mgr. Jana Harvanová, Ph.D.

Rok obhajoby: 2018

Abstrakt:

Bakalářská práce je zaměřena na Taneční a pohybovou výchovu na základních školách v Opavě. Cílem práce bylo zjistit, jak jsou základní školy v Opavě informované o možnosti realizace Taneční a pohybové výchovy a jaké mají tyto školy dosavadní zkušenosti s Taneční a pohybovou výchovou. Výzkumný soubor tvořili ředitelé základních škol v Opavě. Výzkumu se zúčastnilo 14 ředitelů základních škol v Opavě, pomocí anketního šetření. Pouze dvě základní školy v Opavě mají zavedenou Taneční a pohybovou výchovu. Polovina základních škol o doplňujících vzdělávacích oborech nevěděla. Doplňující vzdělávací obory mají zavedeny pouze na pěti základních školách v Opavě a to výchovu Dramatickou, Filmovou a audiovizuální a Taneční a pohybovou.

Klíčová slova: Tanec, Taneční a pohybová výchova, Rámcový vzdělávací program, klíčové kompetence, vzdělávací oblasti

Souhlasím s půjčováním závěrečné písemné práce v rámci knihovních služeb.

Bibliographical identification

Author's first name and surname: Petra Lampová

Title of the thesis: Dance and movement education as a complementary educational field at elementary schools in Opava.

Department: Department of Social Sciences in Kinanthropology

Supervisor: Mgr. Jana Harvanová, Ph.D.

The year of presentation: 2018

Abstract:

This bachelor thesis focuses on Dance and Movement Education at Elementary Schools in Opava. The aim was to find out how well-informed the basic schools in Opava are and what is their experience with the implementation of said education. The research team was created by the directors of the elementary schools in Opava. The research was attended by 14 directors of elementary schools in Opava, through an inquiry. Only two elementary schools in Opava have established Dance and Movement Education. Half of primary schools did not know about complementary educational disciplines. Supplementary educational disciplines have been introduced only at the five primary schools in Opava and Drama, Film and Audiovisual and Dance and Movement.

Keywords: dance, dance and movement education, education programme framework, key authorities, educational fields

I agree with the thesis paper to be lent within the library service.

Prohlašuji, že jsem závěrečnou písemnou práci zpracovala samostatně s odbornou pomocí Mgr. Jany Harvanové, Ph.D., uvedla všechny použité literární a odborné zdroje a řídila se zásadami vědecké etiky.

V Olomouci dne

.....

Velké poděkování patří mé vedoucí bakalářské práce, Mgr. Janě Harvanové, Ph.D., za odborné vedení, rady a pomoc při zpracování této bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat samotným základním školám v Opavě, které se výzkumu zúčastnily.

OBSAH

1 ÚVOD.....	9
2 PŘEHLED POZNATKŮ.....	11
2.1 Tanec.....	11
2.1.1 <i>Co to je tanec</i>	11
2.1.2 <i>Přínosy tance</i>	12
2.2 Taneční a pohybová výchova.....	14
2.2.1 <i>Charakteristika Taneční a pohybové výchovy</i>	14
2.2.2 <i>Význam Taneční a pohybové výchovy ve všeobecném vzdělání</i>	18
2.2.3 <i>Ukotvení Taneční a pohybové výchovy v RVP</i>	22
2.2.4 <i>Podmínky pro zařazení Taneční a pohybové výchovy do škol</i>	25
2.2.5 <i>Stavba vyučovací hodiny Taneční a pohybové výchovy</i>	28
3 CÍLE.....	30
3.1 Hlavní cíl práce.....	30
3.2 Dílčí cíle.....	30
3.3 Výzkumné otázky.....	30
4 METODIKA.....	31
4.1 Výzkumný soubor.....	31
4.2 Metody sběru dat.....	31
5 VÝSLEDKY A DISKUZE.....	33
5.1 Výsledky vztahující se k prvnímu dílčímu cíli.....	33
5.2 Výsledky vztahující se k druhému dílčímu cíli.....	36
5.3 Výsledky vztahující se k třetímu dílčímu cíli.....	40
ZÁVĚR.....	44
SOUHRN.....	46
SUMMARY.....	47
REFERENČNÍ SEZNAM.....	48
PŘÍLOHY.....	52

1 ÚVOD

Nástup do školy je pro dítě velice kritickým obdobím. Z relativně volného režimu v mateřské škole a neustálého pohybu, přechází do světa odpovědností a povinností. Většinu času tráví sedavým způsobem, ať už v lavici ve škole, či u psacího stolu doma psaním domácích úkolů. Málom který dospělý si uvědomí, jak těžké je adaptovat se na sezení v lavicích a neustále se soustředit pro děti, jejichž hlavní náplní dne byl do této doby pohyb. Jejich nadměrný pohyb v lavicích je často brán jako vyrušování, přitom tak svým dětským způsobem poukazují na nedostatek pohybu, na který byly zvyklé (Kučera, Kolář, Dylevský et al., 2011).

Stále častěji se setkáváme s upřednostňováním ostatních předmětů (matematiky, češtiny, jazyků, dokonce i informačních technologií) před tělesnou výchovou. Tělesná výchova je brána jako podřadný a nepodstatný předmět, přičemž je to jediný pohyb ve výuce. Čas, který každé dítě stráví ve škole by měl být minimálně stejný, jako jeho aktivní pohyb přes den. Uvádí se, že vhodné pro zdravou populaci je udělat více než 10 000 kroků za den (Máček, Máčková, & Smolíková, 2010). Nedostatek hodin tělesné výchovy a celkové pohybové aktivity může být příčinou rozdílu energetického příjmu a výdeje. Následkem čehož může dojít k rozvoji dětské obezity (Pastucha, 2014). Těmto názorům odpovídá i výsledek Světové zdravotnické organizace (World Health Organization, 2009), která podle kvalifikovaných odhadů uvádí nejvíce obézních lidí z celého evropského regionu právě v Česku. Každý pátý chlapec má váhu vyšší, než by měl mít.

Počet necvičících dětí neustále roste. Převážně děti s nadváhou, ale nejen ony využívají omluvenek z tělesné výchovy a hledají důvody, proč se pohybu vyhnout. Jedním z možných způsobů, jak děti zaujmout a k pohybu přivést může být právě Taneční a pohybová výchova, zejména proto, že je propojená s hudbou a prožitkem, na základě čehož si můžou děti vytvořit k pohybu pozitivní vztah. A právě to byl důvod, proč jsem si zvolila Taneční a pohybovou výchovu jako téma bakalářské práce. Mým cílem bylo zjistit, kolik škol v Opavě využívá právě této možnosti pohybu ve výuce navíc.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou část a praktickou část. První kapitola teoretické části se zabývá tancem a různými pohledy na něj. Druhá část této kapitoly se věnuje přínosům tance.

Druhá kapitola charakterizuje Taneční a pohybovou výchovu. Popisuje její cíle, základní principy, vzdělávací obsah a učivo pro 1. a 2. stupeň základních škol. V dalších částech této kapitoly se práce zabývá významem Taneční a pohybové výchovy ve všeobecném vzdělávání a jejím ukotvením v Rámcovém vzdělávacím programu. Zbývající části této kapitoly seznamují s podmínkami nutnými pro zařazení Taneční a pohybové výchovy a její stavbou hodin.

Praktická část bakalářské práce popisuje výsledky anketního šetření a uvádí tabulky pro rychlejší a srozumitelnější orientaci. Tato část obsahuje odpovědi základních škol v Opavě s nezavedenou Taneční a pohybovou výchovou, ale také odpovědi dvou Opavských základních škol, které jediné mají Taneční a pohybovou výchovu zavedenou.

2 PŘEHLED POZNATKŮ

2.1 Tanec

„Tanec je skrytý jazyk duše.“ (Graham Martha)

„Tanec je komunikace mezi tělem a duší. Vyjadřuje to, na co slova nestačí.“

(Ruth Saint Denis)

„Člověk, který netančí, nežije.“ (Jerry Rose)

„Pracuj, jako bys nepotřeboval peníze, miluj, jako by se tvé srdce nikdy nemohlo zlomit a tanči tak, jako by se na tebe nikdo nedíval.“ (Greenway)

V následujících podkapitolách se práce bude zabývat charakteristikou tance a jeho přínosem pro člověka.

2.1.1 Co to je tanec

Abychom mohli popsat přínosy tance, musíme si napřed ujasnit, co pojem tanec vlastně znamená. Tanec má spoustu různých definic a každá se na něj dívá trochu odlišným způsobem, proto je těžké tento pojem vymezit. Nejčastější jsou dva názory:

Tanec považován za umění

Podle Blažičkové (2005) je tanec vnímán jako vyjádření přehodnocených citových stavů pohybem. Vzniká ze zkušenosti denního života, přestože je vědomě řízenou činností. Tanec je pojímán za uměleckou činnost, protože obsahuje mnoho uměleckých prvků – hru s emocemi, vyjadřování se pohybem, úpravu zevnějšku, vnímání hudby, rytmu, komunikaci s diváky i tanečníků mezi sebou. Jako hlavní nástroj využívá výraz a sdělení pomocí pohybu. Tanec je vytvářen osobností člověka. Na tvůrčím procesu se podílí jeho intelekt, který vytváří formu; city které dávají sílu výrazu; tělo jako nástroj; a duch, nepostihnutelný projev lidské osobnosti, který všemu dá smysl.

K názoru, že tanec je umění se přiklání i Payneová (1999) a Jebavá (1998, 11) ta ve své knize uvádí: „Tanec je umění, v němž je dominantním prvkem lidské tělo.“

Tanec je tvořivé převedení zážitků do vizuální formy pohybem. Je typem vizuálního umění, proto je jeho hodnota vnímána vizuálně (Hojtašová & Dvořáková, 2008).

Tanec považován za sport

Druhým pohledem je, řazení tance mezi sporty. Dodává tanečníkům - sportovcům stejně jako v jiných sportech fyzickou a psychickou námahu, zvyšuje kondici, zajišťuje

pocity vítězství i prohry, seznámení s různými lidmi, zeměmi i kulturami a vytvoření týmového ducha. Navíc zahrnuje spolupráci páru, která je psychicky hodně náročná. Vyžaduje reakci na neznámou hudbu, která je pro tanečníka inspirací, nikoliv pouhým doprovodem. Tanec se řadí mezi sporty také z těchto důvodů: zajišťuje správné držení těla, klade důraz na celkový vzhled, estetickou, hudební i citovou výchovu, důležitou roli hraje vlastní prezentace a vztah k opačnému pohlaví (Odstrčil, 2004).

Tanec a pohyb jsou aktivními, expresivními a komunikativními prostředky, které jsou založené na práci s tělem. Na základě těchto prostředků lze snížit adrenalin v těle a zbavit se tak agresivity, strnulosti a apatie. Tím, že jedinec dokáže pocity, jako je vztek, smutek, radost a láska zatancovat, učí se schopnosti tyto pocity vyjadřovat a ze sebe odbourat. Nečinnost a deprese jdou často ruku v ruce, tanec tak pomáhá předcházet depresím (Payneová, 1999).

Vyjadřovat se pohybem je vrozená schopnost, která se stává základem pro budování uměleckého tanečního projevu. Tanec se tudíž podle výše zmíněných pohledů, dá považovat jak za sport, kdy tanečníci ukazují obratnost, rychlost, sílu a kondici, tak stejně tak za umění, kdy vloží do tance emoce, estetiku, ladnost, prožívání hudby a způsob komunikace. Taneční projev je také svázán se způsoby chování a společenskými vztahy ve společnosti (Gremlicová, 2007). „Tanec byl obecně považován za prostředek socializace.“ (Čížková, 2005, 23). Záleží na tanečnicích, která stránka je pro ně přednější a postaví ji do popředí.

2.1.2 *Přínosy tance*

„Prostřednictvím TV a PA je podporováno užší souznění mezi lidmi a mezi jednotlivci, solidarita, přátelství, vzájemný respekt a pochopení. Provozování TV a PA v přírodním prostředí navíc může obohacovat a vyvolávat respekt k přírodním zdrojům a snažit se je chránit.“¹ (Vašíčková, 2016, 11).

V dnešní uspěchané době je populace vystavena stále většímu psychickému napětí, které může vést k nejrůznějším nemocem. Napětí může být uvolňováno právě pomocí tance, který nabízí možnost uvolnění emocí (převážně agrese a stresu) a pozitivně tak působí na náš psychický stav (Jebavá, 1998). Právě díky možnosti využití poslouchání hudby k regulaci nálad, je možné ji považovat za neformální druh terapie s

¹ TV = Tělesná výchova
PA = Pohybová aktivita

léčivými účinky (Králová, 2015). Vědomá práce s napětím a dynamikou napomáhá k dokonalejší koncentraci a obnově fyzických sil (Blažíčková, 2005).

Tanec přispívá nejen pohybovou aktivitou, která je nutná v jakékoli podobě, ale také svým pozitivním vlivem na psychiku člověka, především díky zmíněné spolupráci pohybu s hudbou. Tanec prostřednictvím zážitku pomáhá procítit pohyby svého těla a to napomáhá sebepoznání, sebekázi a větší sebejistotě. Tělo je prostředek, který je zapotřebí k tomu, abychom si vytvořili vztah k sobě samému (Čížková, 2005). Jak uvádí Blažíčková (2005, 14): „Přirozený pohyb napomáhá udržovat zdraví člověka.“

Po stránce fyziologické má význam pro posilování vnitřních orgánů a procvičování jejich funkce. Má vliv na oběhovou i dechovou soustavu. Dále posiluje dolní končetiny, zvláště nožní klenbu. Pomáhá vytvářet nové poměrně složité pohybové stereotypy a zkvalitňuje koordinaci nervosvalovou (Kos, 1976, 22-23).

Jakmile bude mít člověk motivaci k pohybové aktivitě, vykonáváním si bude zvyšovat sebevědomí a důvěru ve vlastní schopnosti a zároveň bude zlepšovat své pohybové dovednosti. Nárůst sebedůvěry způsobuje zpětné ovlivnění vlastní motivace a zdokonalování se (Vašíčková, 2016).

Tanec podporuje správné držení těla, které je v dnešní době jednou z nejhůře odstranitelných chyb. Špatné držení těla je stále větším problémem a protože jde o ustálené špatné návyky, je k jejich odstranění později zapotřebí fyzické i psychické síly. Proto bychom se špatnému držení těla měli snažit předejít už v útlém věku, čemuž taneční výchova pomáhá (Kröschlová, 1975).

Taneční a pohybová výchova se za určitých okolností může stát také metodou pro diagnózu a terapeutické intervence a zároveň může podpořit zdraví klienta.

2.2 Taneční a pohybová výchova

Tato kapitola je čerpána převážně z informací v Rámcovém vzdělávacím programu (dále jen RVP) z roku 2010 a jeho úpravě roku 2013, z něhož čerpají veškeré další informační zdroje. RVP je hlavní dokument, ve kterém je Taneční a pohybová výchova představena jako celek, proto tato kapitola vychází převážně právě z tohoto materiálu.

2.2.1 Charakteristika Taneční a pohybové výchovy

Taneční a pohybová výchova (dále jen TPV) jako doplňující vzdělávací obor nabízí školám možnost obohatit základní vzdělávání v oblasti Umění a kultura prvního a druhého stupně (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [MŠMT], 2010). Ve výchově je kladen důraz na celkový harmonický rozvoj dítěte, proto je TPV ideálním prostředkem k formování osobnosti dětí.

Každý, kdo má vrozenou schopnost pohybovat se, má vrozený cit, představivost, smysl pro rytmus, schopnost rozvíjet se, může tančit. Pokud dáme méně nadaným žákům, možnost uplatnit svoji tvořivost a kreativitu, je to často pro ně psychologicky stejně důležité, ba i víc než úsilí velmi nadaných žáků (RVP ZV, 2013).

Hlavním tématem TPV není výsledek, ale tvůrčí proces, kdy tancem jako uměním dítě vyjadřuje své pocity, vnímá své zážitky vycházející z pohybu vlastního těla a soustředí se na jeho rytmus. TPV neobsahuje činnosti účelově zaměřené na dosažení tanečních technik a výsledného pohybové tvaru, rychlosti, úspěchu či výsledku. TPV nabízí především sebepoznání, soustředění, úctu k druhým, radost a potřebu společně pečovat o sdílený prostor. TPV je tvůrčí uměleckou činností, která je vnímána jako prostředek pro znovuobjevování těla, jeho možností a citlivosti, rozvíjení vyjadřovacích schopností neverbálním způsobem. Jeden z hlavních úkolů je podněcovat k samostatné tvůrčí činnosti (RVP ZV, 2013).

Cíle TPV

Cílem taneční výchovy je harmonizovaný pohyb dítěte, který je kultivovaný a vytvářený z vnitřních pocitů, určité představy, radosti z pohybu a hudebního zážitku. Tvořivost a harmonický pohyb do života dítěte dokáží přinést krásu, harmonii těla i ducha a vzbuzují u něj tvořivost (Jeřábková, 2004).

Hlavním úkolem je vyučovat tanec jako zážitek, tak aby každý dosáhl vlády nad svým tělem, neverbálního projevu a větší sebejistoty díky lepšímu sebepoznání. Taneční

výchova musí být vyváženě citová, intelektuální, duchovní a tělesná. Výchovný proces by měl splňovat dvě složky taneční výchovy: umět dávat a ovlivňovat, ale také dokázat přijímat a být ovlivňován a to na základě jednání.

Jeden z hlavních důrazů je kladen na ucelenost hodin, která vede ke vzájemnému propojení fyzického i psychického vývoje osobnosti dítěte a to převážně prožitkem, který u dětí vyžaduje soustředěnost (Švandová, 2007).

TPV využívá specifika tance k vytvoření trvalých vztahů mezi emocemi, myšlením a fyzickými složkami, čímž rozvíjí a formuje celou osobnost dítěte a jeho fyzický vývoj. Díky TPV je u dětí rozvíjena tvořivost, citlivost, sociální inteligence a inteligence těla, vnímavost vůči prostředí. Zároveň se učí sebekázi, bezprostřednosti a přirozenosti. V TPV se naučí vnímat pocity ostatních i své, které se zároveň učí kontrolovat a také umět vyjádřit, jak se cítí. TPV přispívá ke komunikaci mezi dětmi (MŠMT, 2010). Zároveň přispívá k dosažení cílů základního vzdělávání a rozvíjení klíčových kompetencí.

Základní principy TPV

Abychom naplnili cíle základního vzdělání, musíme věnovat pozornost základním principům, které jsou obsaženy ve veškerém učivu a prostupují konání Taneční a pohybové výchovy. Mezi tyto okruhy patří: Hledání tělesnosti, rozvíjení inteligence těla, původnosti, vytváření společenství.

- **Hledání tělesnosti** – činnosti, které umožňují žákům poznávat své tělo a jeho propojení s prostorem. Díky uvědomění si svého těla a jeho poznání v prostorovém kontextu, si dítě uvědomí svoji jedinečnost a to souvisí s úctou, pokorou a svobodou jedince.
- **Rozvíjení inteligence těla** – činnosti, které mají za cíl rozvíjet přirozené používání pohybu v závislosti na individuálních předpokladech. Tento proces je dlouhodobý a závislý na vůli, který vede k rozvíjení a získávání kvalit v závislosti na talentu a inteligenci těla.
- **Původnost** – činnosti, vedoucí k rozvoji osobnosti žáka a nalezení jeho jedinečného způsobu vyjádření jeho světa. Upoutávat pozornost a šokovat za každou cenu není cílem originality (původnosti). Cílem je vytváření osobnosti, která bude této původnosti schopna.
- **Vytváření společenství** – činnosti, které vyvolají prožitek, pocit sdílení a sounáležitosti. Tancem můžeme zprostředkovat základní lidskou potřebu a to

prožitok společenství. Tanec byl odjakživa součástí komunity a společnosti, proto se nadále využívá ke změně způsobu komunikace, proti vykořenění a odcizení od společnosti. Velice působí na stmelení kolektivu (MŠMT, 2010).

V každé činnosti prováděné v hodinách taneční a pohybové výchovy se dodržuje zastoupení všech těchto zmíněných principů.

Vzdělávací obsah, učivo

Vzdělávací obsah se dělí na 1. a 2. stupeň. Vychází vždy z předchozích ročníků a již získaných, osvojených dovedností a schopností, na které navazuje.

RVP ZV (2010, 97-98) vymezuje tento vzdělávací obsah:

1. stupeň

Očekávané výstupy – 1. období

Žák:

- rozumí základním pravidlům správného držení těla ve smyslu statickém i kinetickém
- vnímá a prožívá základní prostorové pojmy a půdorysné dráhy pohybu
- rozlišuje základní dynamické stupně pohybu
- rozlišuje základní členění času – vědomě používá různá tempa včetně zrychlování a zpomalování, pracuje s pauzou
- zvládá základní druhy kroků pro pohyb z místa a dokáže je správně používat
- navazuje pozitivní partnerské vztahy v malé skupině
- aktivně vnímá hudební doprovod, reaguje na změny tempa, rytmu, tělem vyjádří hudební melodii, vnímá a vyjadřuje hudební frázování
- je schopen jednoduché krátké pohybové improvizace vedené pohybovým, hudebním nebo tematickým zadáním
- přijímá a respektuje pravidla her
- zvládá základní prvky obratnosti

Očekávané výstupy – 2. období

Žák:

- vědomě přenáší pravidla správného držení těla do běžného života
- uplatňuje správné návyky používání svého těla, rozumí pojmu přirozený (správný, zdravý) pohyb
- vnímá a v pohybu aplikuje základní prostorové vztahy

- rozlišuje a vědomě používá základní dynamické stupně pohybu
- vnímá a vyjádří pohybem dvoudobost, třídobost a čtyřdobost
- slyší a vyjadřuje pohybem jednoduché rytmické modely
- přijme a respektuje řád hudebního frázování
- navazuje vzájemné pozitivní vztahy i ve větších celcích a skupinách
- improvizuje na jednoduché náměty podpořené hudebním doprovodem

2. stupeň

Očekávané výstupy

Žák:

- uplatňuje správného držení těla a dovednosti přirozeného pohybu nejen při výuce, ale i v běžném životě
- vnímá měnící se prostorové vztahy a aktivně vytváří partnerství mezi svým tělem a prostorem
- navazuje vzájemné vztahy a aktivně spoluvytváří společenství
- používá své tělo jako nástroj sebevyjádření
- v improvizaci i tvorbě uplatňuje své vlastní zkušenosti a zážitky

Učivo pro TPV je rozděleno do sedmi oblastí: pohybová průprava, prostorové cítění, pohyb s předmětem, hudba a tanec, vzájemné vztahy, pohybové a taneční hry, improvizace.

Pohybová průprava přispívá fyzickému zdraví dětí. Učí je správné držení těla, aktivuje těžiště těla, zajišťuje propojení všech svalů k pohybu a zvyšování pohyblivosti kloubů, zpevňuje svalstvo a přiměřeně jej zatěžuje.

Prostorové cítění učí žáky půdorysové dráhy pohybu a základní prostorové vztahy, díky čemu se naučí orientovat v prostoru. Cílem je, aby děti brali prostorové cítění jako zážitek a prostor jako celek, kterého jsou součástí.

Pohyb s předmětem je motivace a podnět k pohybu samotnému. Tato oblast nabízí dětem vyzkoušet si práci s náčiním, v rámci toho se učí samostatně manipulovat s předměty, techniku práce, hru s předmětem a to zajišťuje rozvoj jejich koncentrace, soustředěnosti, pozornosti a přirozenější kontrolovaný pohyb.

Hudba a tanec je jedním z hlavních učiv TPV. Proto se zařazuje do většiny činností. Děti se učí aktivnímu naslouchání hudby, rytmu, melodie, dynamiky, harmonie,

pohybovému cítění. Naučí se tak vnímat hudbu a všechny její prostředky, které ovládají jejich pohybové vyjádření. Díky pohybu dokáží vyjadřovat pocity a prožitky, které v nich hudba způsobuje.

Vzájemné vztahy, zde se děti učí především důvěře a porozumění ostatním, což je základ každého vzájemného vztahu. Zařazují se zde vztahy mezi jednotlivci i ve skupinách. Vztahy vyvážené, které jsou podporovány spoluprací, dominantní nebo subdominantní. Žáci se lépe poznávají, tvoří se a upevňují přátelské vztahy, učí se vzájemně si pomáhat, neverbálně komunikovat, respektovat se navzájem, tolerovat a to vše podporuje jejich sociální vztahy a cítění.

Pohybové a taneční hry jsou základem umělecké činnosti a také nejoblíbenější částí u dětí. Žáci mají možnost si vyzkoušet hry na senzomotorickou koordinaci, hry s náčiním, motivované hudbou, prostorové, se zpěvem, s hudbou, s napodobováním, hry přispívající k formování charakteru a mravní výchově, hry s požadavky na psychické procesy, vlastnosti a stavy. Tyto veškeré pohybové aktivity přispívají zábavnou formou k tvořivosti dětí, k improvizacím schopnostem, k prostorovému a hudebnímu cítění a ke zlepšení vzájemných vztahů.

Poslední oblastí je **improvizace**. Improvizaci můžeme využít s námětem, v rámci průpravných cvičení, nebo jako svět absolutní svobody. Improvizace dává dětem svobodu, možnost vlastní originality, sebevyjádření a spontánní práci. Vyžaduje velké zkušenosti pedagoga, jelikož děti se rádi předvádějí navzájem, je potřeba dohlédnout na přirozenost a skutečnost projevu. Improvizace je velice podstatnou částí TPV, protože obohacuje nejen žáky, ale také pedagoga, který při ní může zjistit spoustu informací o jedinci a podporovat díky ní u dětí jejich individualitu a přirozenost. Důležité je, aby v hodinách byla navozená správná atmosféra v místnosti, představa a pocit, správné vysvětlení a pochopení zadání. Toto zadání by dětem mělo být velmi blízké a přiměřené jejich věku. Zároveň musíme dětem poskytnout dostatek času, aby si promyslely zadaný úkol. Postupně volíme těžší témata a dáváme dětem prostor pro jejich nápady. Nejtěžší je ztvárnit příběh.

2.2.2 Význam Taneční a pohybové výchovy ve všeobecném vzdělání

S nástupem dětí do první třídy základní škol dochází k výraznému poklesu pohybové aktivity trávené ve škole ale i k poklesu aktivity trávené doma. Pohybově slabou částí školního týdne je čas trávený o přestávkách, ve školní družině a víkendových dnech. (Sigmund, Miklánková, Sigmundová, Mítáš, Lokvencová, 2008). Proto Pohybová

aktivita v rámci školy prováděná dlouhodobě a opakovaně ve vyučovacích jednotkách tělesné výchovy a přestávkách, ve školní družině zastává významnou roli při redukcí výskytu obezity u 6-11letých dětí. (Sigmundová a Sigmund, 2012).

Skutečnost, že více než polovina žáků základních škol a dvě třetiny studentů středních škol nesplňují doporučení 11 000 kroků / den je velmi alarmující (Hubáčková, Groffik, Skrzypnik a Frömel, 2016). Jeden z důvodů nesplňujících kroků může být výsledek Hamříka, Kalmana, Bobákové a Sigmunda (2012), který uvádí, že nadpoloviční většina dětí všech věkových kategorií, tráví více než 2 hodiny denně u televize, či u počítačů.

Sigmund, Sigmundová, Šnoblová, Schauerová, Kubíková, Poláková, Chromá, Prášek (2013) poukazují ve svém výzkumu na to, že z celkového počtu zúčastněných dětí bylo ze 170 dívek 24,7 % s nadváhou či obezitou a 34,5 % ze 168 chlapců klasifikovaných s nadváhou či obezitou. Navíc uvádí že, přidání jedné vyučovací jednotky tělesné výchovy, nebo jiné formy pohybové aktivity střední až vysoké intenzity v každodenním školním dnu se jeví jako dobrá strategie k zvýšení každodenní pohybové aktivity především u dětí s nadváhou či obezitou. V průběhu celého dne ve škole i v jeho jednotlivých částech jsou chlapci pohybově aktivnější než děvčata, a to z hlediska počtu kroků i z hlediska doby trvání střední až intenzivní pohybové aktivity (Šnoblová, Jakubec, Sigmund, Sigmundová, 2015). Tanec, aerobic a sportovní hry patří u děvčat k oblíbenému obsahu školní tělesné výchovy (Sigmund, Sigmundová, Frömel a Vašíčková, 2010). Proto by k řešení problému s nedostatkem pohybu a obezity s nadváhou, především u děvčat, ale nejen u nich, mohlo mít význam zavedení TPV na základních školách.

Umění je pro výchovu ideální, protože propojuje veškeré složky lidské podstaty k jednotnému projevu. Právě tanec je nejvhodnější ze všech umění pro rozvoj celé osobnosti, protože jako jediný z umění rozvíjí i fyzickou složku dítěte. Tanec umožňuje vyjádřit svůj názor na pravdu, sceluje naši osobnost, napomáhá sebepoznání a tím i zvyšuje schopnost sebekontroly, sebeovládání i sebejistoty. Díky tanci si můžeme všimnout zážitků, které vyvolává naše pohybující se tělo. Tanec patří do výchovy. „Nabízí možnost rozvinout tvůrčí schopnost žáků, prověřit jejich osobnost, dává tvar svým významným zážitkům. To může být cesta k větší citlivosti pro hodnoty nejen v umění, ale i v přírodě a mezilidských vztazích. Z tohoto hlediska může mít tanec značnou sociální hodnotu.“ (Blažíčková, 2005, 9).

Neuman (1999, 39) uvádí: „Individuální prožitek je považován za důležitou součást rozvoje osobnosti.“ Hudební aktivity můžeme využít jako prostředek, který dítěti přináší klid, radost, inspiraci, motivaci, pomůcku k poznání sebe sama. Hudba se může stát součástí jeho emocionálního světa a kreativního ducha (Králová, 2015).

Už Kurková (1987, 10) ve své době viděla přínos taneční výchovy. Ve své publikaci uvedla:

Všechny děti si mohou z hodin taneční výchovy odnést spoustu nenahraditelných zážitků, zbystrěnou schopnost vnímání a porozumění hudbě i tanci. Najde-li se mezi nimi opravdový talent, bude mít otevřenou cestu. Pokusme se nadto věřit, že dlouholetá činnost dětí v oboru taneční výchovy založená na uměleckých principech, nikoli na pouhém technickém drilu, bude mít příznivý vliv na jejich bytostnou citlivost vůči světu a na citovou stránku jejich osobnosti.

Význam TPV vidí Blažíčková (2005) v atmosféře, kterou navodí při výuce pedagog – vzájemné porozumění, upřímnost, důvěra, náročnost. To je základ pro další práci a pro rozvoj vzájemných vztahů. Tento důležitý postoj se předává žákům do života. V rozvíjení vzájemných vztahů hraje důležitou roli neverbální komunikace. Žáci jsou díky TPV více soustředění, sebevědomější, samostatnější, dokáží si navzájem naslouchat, respektovat se a spolupracovat, což je v dnešní době důležitý aspekt, který by se měl učit již v útlém dětství. „Kdyby byla každému dítěti dána možnost poznat tanec jako tvůrčí uměleckou činnost v průběhu jeho školní docházky, tanec, držící krok s jeho tělesnými, duševními a rozumovými potřebami, byl by jeho život hodnotnější více, než si dokážeme představit.“ (Blažíčková, 2005, 8).

Po výchovné a sociální stránce vytváří TPV radostné, přirozené prostředí a posiluje smysl pro spolupráci v kolektivu. Umožňuje poznávání národní lidové kultury předků. Pomáhá vytvářet osobnost žáka – tím se TPV stává důležitou složkou emocionální a estetické výchovy (Kos, 1976).

V období školního věku na základní a střední škole by primárně měla být pohybová gramotnost rozvíjena především jako nedílná součást školní (PA), zejména hodin (TV) a ve volném čase pak rozvoj inicializován ve sportovních klubech či organizacích nebo by za rozvoj měli být odpovědní rodiče, pokud děti organizovaně nesportují. To, co si osvojí jedinec v dětství, může úspěšně využít v dospělosti a v pozdějším věku. Proto je třeba osvojovat si takové pohybové dovednosti, které jsou schopné transferu i do pozdějšího života. Pokud jsou ale

dospělí jedinci pohybově gramotní, pak se snáze a rychleji učí novým dovednostem a PA, které jsou pro ně určitou výzvou (Vašíčková, 2016, 29).

„Ve školním prostředí se stále zvyšuje počet dětí motoricky zaostalých, které nejsou konkurenceschopné oproti dětem pohybově aktivním nebo výkonnostně sportujícím.“ (Vašíčková, 2016, 34). Tancem tak mohou i tyto děti rozvíjet své pohybové nadání, zvýšit obratnost a koordinaci, která je ve školním věku značným problémem, dále zvýšit rychlost, vytrvalost a především si pomocí hudby vytvořit kladný vztah k pohybu, získat přátele a společenské vyžití. Naučí se základní návyky pohybu v kolektivu a společnosti, čímž se učí i zásady mravní (Odstrčil, 2004).

Berdychová a Fejková (1973) uvádí, že únava se dostavuje později, pokud jsou činnosti spojené s hudbou. Hudba podle nich vede žáky k citlivosti a soustředěnosti – pomocí zpomalování a zrychlování, změn tempa, melodie, rytmu, a tím zajišťuje zdárný psychický vývoj dětí. Tanec vytváří mezi dětmi jiné hodnoty, vzájemná spolupráce je učí respektu, naslouchání a řešení konfliktu (Čížková, 2005).

Cílem pohybové průpravy není naučit děti složité taneční kroky, ale zvýšit prožitek z pohybu, odpoutat se od každodenních starostí a vytvořit si kladný vztah k pohybové činnosti. Taneční průprava rozvíjí především pohybové návyky a formování psychického rozvoje každého z nás. Při tanečních prvcích rozvíjíme především rovnováhu, orientaci v prostoru, pozornost a sluch (Kurková, 1987).

Tanec jako vhodná forma pohybu u dětí

Touha po pohybu je dětem velice známá. Mnohdy vidíme děti, jak se jen tak do rytmu znějící hudby pohupují a tancují. Je to jejich přirozenou součástí. A to nás dostává přímo k poslání tance ve výchově. Využít to, co je dětem přirozené a známé je nejlepší pro vytvoření kladného vztahu k pohybové činnosti. Pokud podchytíme u dětí již v útlém věku smysl pro rytmus, cit a představitost, budeme je pomocí jim přirozené formy učit správnému držení těla, vnímavosti a prostorovému citění, docílíme tak správného rozvoje celé dětské osobnosti a bude jim přirozené vyjádřit své pocity a potřeby (Jeřábková, 2004). Zároveň tak budeme rozvíjet pozitivní vztah dětí k pohybové aktivitě zábavnou formou. Tanec dává dětem možnosti propojit fyzické aktivity, vyjádření vlastních pocitů a postojů, podporuje vzájemné vztahy i sebepoznání a vztah k sobě samému, zároveň děti učí kreativě, tvořivosti, vnímání prostoru a procítění hudby. Tanec tak podporuje rozvoj myšlení schopnostmi tvořivosti a improvizací.

Základní vzdělávání zahrnuje jako jeden z hlavních cílů vytvoření předpokladů pro aktivní celoživotní učení, které platí i pro podporu zdraví (MŠMT, 2010). Pro děti je pohyb nevyhnutelný předpoklad přirozeného rozvoje, upevňování zdraví, zvyšování pohybové zdatnosti a rozvoje sociálního. Poznávají své okolí i sebe samy, učí se jak vnímat svět a okolí kolem nich. Získávají sebevědomí, schopnost hodnotit druhé, ale hlavně sebe samého, vzájemně se srovnávat a spolupracovat (Jeřábková, 2004). Podle Corbina (2002) je důraz kladen na prolínání života ve škole s životem mimo školu, s možností ověřit si pravdivost a funkčnosti předkládaného učiva v praxi. Současné pojetí školní TV je utvářet pozitivní vztah žáků a studentů k pravidelné, cílené, celoživotní, dobrovolné realizaci pohybové aktivity. Školní TV je často jediný pravidelný zdroj intenzivnější aktivity v rámci celého týdne. Některé děti, ne moc pohybově nadané si mohou na základě hodnocení výkonu dle tabulek v tělesné výchově vytvořit negativní vztah k pohybu. A právě proto bychom měli využít toho, že TPV nabízí nejen další možnost fyzického pohybu, ale díky spojení hudby s pohybem zajišťuje u dětí pozitivní vztah k pohybové aktivitě.

2.2.3 Ukotvení Taneční a pohybové výchovy v RVP

Taneční a pohybová výchova je ukotvena v Rámcovém vzdělávacím programu. Rámcový vzdělávací program je kurikulární veřejný dokument pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let. Tento dokument je vytvořen na úrovni státní a úrovni školní. Definuje cíle, formu, délku a obsah vzdělávání (RVP ZV, 2013).

Státní úroveň představuje Národní program vzdělávání a rámcové vzdělávací programy. Rámcový vzdělávací program (RVP) vymezuje rámce pro předškolní, základní i základní umělecké a střední vzdělávání. Zatímco národní program vzdělávání vymezuje vzdělávání jako celek.

Školní úroveň vymezuje školní vzdělávací programy (ŠVP), podle kterých se vzdělávání uskutečňuje na jednotlivých školách. ŠVP si každá škola vytváří podle zásad, které jsou ustanovené v RVP. V této práci se budeme zabývat Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání – dále jen RVP ZV, kde je zařazena i taneční a pohybová výchova (RVP ZV, 2013).

Taneční a pohybová výchova je v RVP ZV zařazena mezi doplňující vzdělávací obory. Doplňující vzdělávací obory nejsou povinnou součástí vzdělávání, pouze jeho obsah rozšiřují a doplňují. Na školách mohou být předmětem nepovinným, povinným

nebo povinně volitelným. Mezi doplňující vzdělávací obory v oblasti Umění a kultura patří: Dramatická výchova, Etická výchova, Filmová/audiovizuální výchova a Taneční a pohybová výchova (RVP ZV, 2013). RVP ZV specifikuje úroveň klíčových kompetencí, kterých by měl žák dosáhnout na konci základního vzdělávání. Zároveň vymezuje vzdělávací oblasti, obsah – učivo a očekávané výstupy.

Klíčové kompetence

Patří mezi hlavní cíle základního vzdělávání. „Klíčové kompetence představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti.“ (RVP ZV, 2013, 11). Přispívají ke vzdělávání jedince, k posílení funkcí občanské společnosti a k jeho úspěšnému životu. Měli by žáky připravit na další vzdělávání a uplatnění ve společnosti. V RVP ZV jsou za klíčové kompetence považovány: Kompetence k učení, kompetence k řešení problému, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské, kompetence pracovní (RVP ZV, 2013).

Kompetence k učení splňuje TPV experimentováním (s vlastním tělem a pohybovými schopnostmi). Prováděný výkon žák může porovnávat a hodnotit s ostatními. V tanci se zapojuje nejen fyzická stránka, ale také představivost a fantazie, originalita. Tanec splňuje také kompetenci k učení v bodu poznávání smyslu a cíle učení, vytvoření si pozitivního vztahu k učení. Žák zjišťuje své možnosti a hranice, sám dokáže pozorovat své pokroky – pohyb v rytmu, cítění melodie, lepší postoj, taneční technika a další. Záměrně se snaží o posun svých schopností k lepšímu.

Kompetence k řešení problémů TPV podporuje převážně při improvizaci v hodinách, kdy děti musí ztvárnit zadané téma svými pohybovými schopnostmi, nenechat se odradit nezdarem a stále hledat konečné řešení problému. Vyřešení problémů vyžaduje zapojení kreativity a také fantazie, kterou tanec jednoznačně podporuje.

Kompetence komunikativní tanec rozvíjí především neverbálním způsobem pomocí pohybů. Úspěšná komunikace není pouze o verbálním projevu, ale z velké části i o neverbálním, kdy držení těla, gesta, postoj, pohledy, mimika, vzdálenost při komunikaci zajišťují úspěšnou komunikaci mezi jedinci.

Nejvíce s tancem spojovány jsou právě **kompetence sociální a personální**, kde je kladen důraz na podporování sebedůvěry, ovládnutí svého jednání a chování k pocitu uspokojení a sebeúcty. Důvěra v sebe sama je v tanci potřebná a posilována zvládnutím

improvizace, tanečních schopností či dokonce potleskem publika. Sigmund, Sigmundová, Frömel a Vašíčková a kol. (2010) zjistili, že žáci Taneční aktivity v rámci hodin tělesné výchovy v sociální sféře hodnotí velmi pozitivně.

K naplnění **kompetence občanské** přispívá tanec schopností vcítit se do ostatních lidí – při tanci je důležitá vzájemná souhra a sladění, také pozorování ostatních, abychom se vyhnuly sražení. Snaží se potlačovat rozdíly v pohlaví, rasové rozdíly a vede ke vzájemné větší toleranci dětí mezi sebou. Učí děti přijímat odlišnosti druhých a akceptovat je, tímto způsobem TPV rozvíjí **kompetence personální a sociální**.

Přispívá také k **rozvoji emoční inteligence**. Dnešní děti se čím dál více separují do vlastních světů, často se uchylují domů k počítačům a moderním technologiím. Což u nich způsobuje emoční vyprahlost. Netvoří skupiny, ale individuální jedince. Tomu se snaží TPV pomoci, tvoří kolektiv skupiny dětí, v rámci které děti prožívají emoce, radost ze hry a hledají svoje místo ve společnosti. Odměna není pro děti materiální, ale naopak radost, zážitek, kamarádi a zábava, což je pro dětský svět daleko důležitější a vhodnější.

Vzdělávací oblasti

Vzdělávací obsah základního vzdělávání je v RVP ZV (2013) orientačně rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí. Jednotlivé vzdělávací oblasti jsou tvořeny jedním vzdělávacím oborem nebo více obsahově blízkými vzdělávacími obory:

- Jazyk a jazyková komunikace (Česká literatura, Cizí jazyk, Další cizí jazyk)
- Matematika a její aplikace (Matematika a její aplikace)
- Informační a komunikační technologie (Informační a komunikační technologie)
- Člověk a jeho svět (Člověk a jeho svět)
- Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství)
- Člověk a příroda (Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis)
- Umění a kultura (Hudební výchova, Výtvarná výchova)
- Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova)
- Člověk a svět práce (Člověk a svět práce)

„Vzdělávací obsah vzdělávacích oborů (včetně doplňujících oborů) je tvořen očekávanými výstupy a učivem.“ (RVP ZV, 2013, 15).

RVP jako první definoval Umění a kulturu jako vzdělávací oblast. Oblast Umění a kultura má žáky vychovávat ke vztahu k umění. Zavedení jednotlivých oborů umění v základní škole za účelem přinášet žákům poznání, specifické dovednosti a vědomosti skrze jazyk a umění, budilo nedůvěru. Umění se bralo pouze jako „esteticko-výchovné obory“.

Vzdělávací oblast Umění a kultura žákům umožňuje nejen racionální poznávání světa, ale také odráží nenahraditelnou součást lidské existence – umění a kulturu. V kultuře dochází k socializaci jedince a zařazení do společenské existence. Umění, jako proces, kde získávají informace o vnějším i vnitřním světě a jejich vzájemné provázanosti, které lze sdělovat jen uměleckými prostředky. V této vzdělávací oblasti dochází k rozvíjení tvořivosti, specifického citění, vnímavosti jedince k uměleckému dílu a jeho prostřednictvím k okolnímu světu i k sobě samému. Toto osvojování je s estetickými účinky. Hledání vazeb mezi druhy umění pomocí společných témat, schopnost vcítit se do kulturních potřeb ostatních a chápání vytvořených hodnot společnosti je součástí tohoto procesu (RVP, 2013).

V době svého vzniku byla oblast Umění a kultura zastoupena povinnými vzdělávacími obory Hudební a Výtvarnou výchovou a doplňujícím oborem Dramatickou výchovou. Od září 2010 byly doplňující vzdělávací obory v oblasti Umění a kultura obohaceny o Filmovou/Audiovizuální výchovu, Estetickou výchovu (pro základní školy a pro gymnázia) a Taneční a pohybovou výchovu (pro základní školy). Díky tomuto zavedení pro všeobecné vzdělávání existuje vzdělávací obsah, který vychází ze všech druhů umění (hudba, film, výtvarné umění, dramatické umění, tanec). Závisí na vedení školy, zda začlení TPV do školních vzdělávacích programů. Také rozhoduje o časové dotaci předmětu a o tom, jestli bude předmět povinný, volitelný nebo nepovinný. Časová dotace předmětu je minimálně 1 hodina týdně. Pro tvůrčí činnost je předpokladem, aby si žáci uvědomovali sami sebe jako tvůrčí a kreativní bytost. Toto sebeuvědomění by měla škola podporovat a umožňovat, protože zajišťuje nejen rozvoj osobnosti a poznání ale především uspokojení a svůj postoj v sociálních vztazích. Taneční a pohybová výchova umožňuje znovuobjevení těla, jeho možností a také vytváření trvalých vztahů mezi emocemi, fyzickou kondicí dítěte a myšlením (Pastorová, 2011).

2.2.4 Podmínky pro zařazení Taneční a pohybové výchovy do škol

Taneční a pohybovou výchovu je možno zařadit v základní škole od 1. až do 9. třídy jako doplňující vzdělávací obor. Ideálně dvě hodiny vyučování týdně. V TPV nesmí

dojít k učení tanečních technik, zde jde o to podporovat děti v samostatné činnosti a rozvíjet osobnost dětí tvůrčí činností, pomocí zážitků hudebních i pohybových.

Hlavní předpoklad pro výuku TPV na základní škole je **aprobovaný pedagog**² a hudební pedagog tzv. korepetitor doprovázející na hudební nástroj. Zkušený pedagog, dokáže v edukačním procese aplikovat hudebně-terapeutické prvky, se zaměřením na zlepšení vzdělávacích výsledků žáků, atmosféry a klimatu ve třídě, radosti z hudby a eliminaci problémů chování a poruch učení. Pohyb na hudbu se dá dobře využít při problémech s matematikou – větší, menší, rovný, počítání. S vnímáním matematických vztahů souvisí také orientace v prostoru (Králová, 2015).

Aby byla hodina TPV plnohodnotně využita je zapotřebí pedagoga dobře připraveného na výuku, vstřícného, především vnímavého k dětem a samozřejmě odborně vzdělaného. Blažičková (2005, 12) uvádí, že by pedagog měl být vzdělán:

V oblasti znalostí:

- má hlubokou znalost oboru včetně jeho metodiky
- má podrobné znalosti anatomie a kineziologie
- zná pohybovou analýzu a syntézu
- vychází ze znalostí psychologie a pedagogiky
- umí teoreticky vymezit cíle, obsah i prostředky výuky
- zná odpovědnost za ochranu zdraví žáků
- má právní povědomí pedagoga

V oblasti dovednostní taneční pedagog:

- chápe vyučovací proces výhradně jako proces tvůrčí
- je schopen srozumitelné verbální i neverbální komunikace
- rozpozná talent a pozitivně jej stimuluje
- pozitivně přistupuje k hodnocení jednotlivce i skupiny

V oblasti etických postojů:

- je odpovědný a pozitivně vyladěn vůči svému okolí
- respektuje individualitu žáka
- má motivaci k dalšímu odbornému růstu

Taneční výchova se pod vedením kvalitního pedagoga stává mimořádným výchovným prostředkem. Pedagog je totiž pro dítě autoritou a děti jsou zvyklé svou

² Aprobovaný pedagog může získat aprobaci na učitele TPV několika možnými způsoby uvedenými v příloze č.1.

autoritu a vzor napodobovat gesty, vyjadřováním, chováním i postoji. Pokud má učitel kladný vztah k pohybu, tanci může tento vztah přenést na děti a vzbudit v nich nadšení a radost z tanečního zážitku. Jednou z nejpřirozenějších cest ke zdravému rozvoji dítěte je spojení pohybu s hudbou za účelem rozvíjení zážitků tvůrčí cestou. Je třeba dbát na bezprostřední smyslový projev, který je v umění velice důležitý (Blažíčková, 2005).

Tvůrčí otevřený přístup pedagoga by měl doplňovat hudebník (korepetitor), protože hudba ze všech umění nejvíce vybízí k pohybu. U dětí se v průběhu hodin snažíme vybízet k hudebnímu vnímání, a proto také zaujímá v TPV korepetitor velice důležité místo (Lössl, 2007). Hudebník by měl umět plně vnímat specifiku různých cvičení (průběh, obsah, cíl, rytmizaci), dokázat přesně vystihnout a svými schopnostmi podpořit prováděný pohyb i jeho charakter. Svou improvizací zcela podporuje výuku a dokáže vyprovokovat představu a citový zážitek. Na základě své rytmické, melodické a harmonické složky hudby je nejvhodnějším nástrojem klavír. Hudba vyprodukovaná na hudebním nosiči, nikdy nedokáže splnit kritéria hodnotného hudebního doprovodu. Navíc narušuje průběh hodiny a proto je pro taneční výchovu zcela nevhodná (Blažíčková, 2005). Ne všichni učitelé však mají možnost v hodinách spolupracovat s korepetitorem, proto i přes nevhodnost nemají jinou možnost, než použít hudbu reprodukovanou (Berdychová, 1973).

Pro zavedení TPV je důležité, aby o cílech a přínosu TPV pro žáka byla informovaná nejen pedagogická veřejnost, ale i žáci samotní. Je důležité zdůrazňovat, v čem je TPV specifická – výchova je pohybovými prostředky vycházející z přirozeného pohybu, nejedná se o balet ani o tanečky. Sami učitelé si mohou vypomoct sdílením svých zkušeností se zavedením TPV, hromadně zpracovávat metodické materiály a ukázky vyučovacích hodin.

Prostorové podmínky pro výuku TPV na základních školách:

Toto téma bývá největším důvodem obav. Tento problém se dá vyřešit několika způsoby: školy často využívají multifunkční prostor, který postupem času vybaví k potřebám výuky. Použít se dá také tělocvična, je to však pouze dočasné řešení a musí být upravená k výuce TPV, především intimnější prostor. Nemělo by se ovšem čekat na ideální prostor a podmínky, mělo by se využít toho, co máme a postupem času prostory vylepšovat a doplňovat (Pastorová, Lisnerová, Blažíčková, & Lössl, 2010).

2.2.5 Stavba vyučovací hodiny Taneční a pohybové výchovy

Činnosti žáky vykonávané na sebe musí přirozeně navazovat. Jednotlivé části hodiny je třeba volit tak, aby byla vyučovací lekce brána žáky jako jeden komplexní zážitek a nepřerušovaný celek (Blažíčková, 2005). Podle Blažíčkové (2004) je 45-60 minut ideální doba pro předškolní děti a pro většinu věkových kategorií doporučuje lekce na 90 minut, což znamená dvě vyučovací hodiny. Předpokladem ovšem je plná koncentrace dětí.

Každá hodina by se měla skládat ze 4 částí: úvodní, průpravné, hlavní a závěrečné. Délka těchto částí závisí na cílech, které máme – rytmus, pohyb, tanec a také na individualitě dané skupiny. Ovšem vždy by se měly dodržovat všechny didaktické zásady: názornosti, přístupnosti, přiměřenosti, soustavnosti, posloupnosti, tvořivé aktivitě a uvědomělosti, tak aby umožnily plynulý komplexní zážitek citový, tělesný i rozumový (Blažíčková, 2005).

Úvodní část – Zahajuje hodinu. Přivítání je úvodem, který má pro děti motivační charakter. Pedagog by měl žáky v této části připravit a seznámit s činnostmi, které se budou danou hodinu vykonávat. Formu úvodu si každý pedagog může zvolit sám, cílem je podchytit zájem a soustředěnost žáků. Pokud zvolíme způsob nástupu na hodinu na počítání, nebo zpívání písničky, či určitou hudbu musíme tento způsob provádět pořád stejně po delší dobu, aby si to žáci spojili se začátkem hodiny. Již v této části můžeme v dětech probouzet náladu a cit pro tempo.

Průpravná část, již svým názvem vypovídá o svém obsahu různých průpravných cvičení na procvičení celého těla, jde o protažení a posílení svalů nebo zvětšení obratnosti a pohyblivosti. V této části je však nejdůležitější kontrolovat a vést ke správnému držení těla a správnému provedení cviků. Cvičení průpravná potřebují zajistit soustředěnost dětí na pohyb a to chvíli trvá, proto se volí počáteční cvičení lehčí, zábavná a připravující na celou hodinu. Zařazujeme zde cviky rytmické a prostorové, které spojujeme různými způsoby s chůzí, pochodem, během a poskoky. Dítě by se během této části mělo uvolnit a zbavit psychického a svalového napětí.

Hlavní část hodiny - Tato část hodiny je nejvíce zaměřená na rozvoj tvořivosti, fantazie a improvizace dětí. Cíl, který si pedagog vytyčil, se plní právě v této části. Blažíčková (2004) považuje za hlavní úkol této části hledat, objevovat a zprostředkovávat zážitek z vnímání prostoru, dynamiky, hudby, pohybu a neverbální komunikace s ostatními.

Závěrečná část hodiny završuje celou hodinu, činnosti, dosažené cíle a zhodnocuje práci. Součástí závěrečné části je relaxace, zklidnění organismu a správné protažení svalů. Ačkoliv je závěrečná část s úvodní nejkratší neznamena to, že jsou méně důležité. Jsou pro děti stejně podstatné jako ostatní části hodiny. Každá hodina by měla začínat úvodem a končit závěrečným shrnutím hodiny, uklidněním a často velmi důležitou pochvalou. Popřípadě můžeme děti v závěrečné části navadit na další hodinu.

Lössl (2007) uvádí rozdělení výuky přesněji a to na pět částí:

- Vstupní, které obsahuje lehčí, zábavná cvičení rytmická, výrazová, prostorová s chůzí.
- Rytmičnou přípravu
- Příprava pohybová patří do středu hodiny. V této části je obzvláště důležitá kontrola a opravy špatného provedení cviků.
- Taneční příprava, patří do závěru hodiny a obsahuje práci prostorovou, výrazovou propojenou s emocemi. Patří zde i improvizace.
- Závěr hodiny, převážně jde o zklidnění a uvolnění dětí.

3 CÍLE

3.1 Hlavní cíl práce

Cílem práce je zjistit míru informovanosti o možnosti realizace výuky předmětu Taneční a pohybová výchova na základních školách v Opavě a dosavadní zkušenosti ředitelů základních škol v Opavě s Taneční a pohybovou výchovou.

3.2 Dílčí cíle

1. Zjistit, zda jsou základní školy v Opavě informovány o doplňujících vzdělávacích oborech v oblasti Umění a kultura nabízených v Rámcovém vzdělávacím programu a ověřit, v kolika školách jsou tyto obory realizovány.
2. Zmapovat postoje ředitelů základních škol v Opavě k možné realizaci předmětu Taneční a pohybové výchovy
3. Zmapovat zkušenosti ředitelů základních škol v Opavě s již zavedeným předmětem Taneční a pohybová výchova

3.3 Výzkumné otázky

- 1.1. Jsou základní školy v Opavě informovány o doplňujících vzdělávacích oborech v oblasti Umění a kultura zahrnutých v Rámcovém vzdělávacím programu?
- 1.2. V kolika školách mají zahrnuty tyto doplňující vzdělávací obory a jaké?
2. Jaké jsou postoje ředitelů základních škol v Opavě k realizaci předmětu Taneční a pohybová výchova?
3. Jaké jsou zkušenosti ředitelů základních škol v Opavě s realizací předmětu Taneční a pohybová výchova?

4 METODIKA

4.1 Výzkumný soubor

Cílovou skupinou výzkumu byli ředitelé základních škol v Opavě. Pro anketní šetření byly osloveny všechny základní školy v Opavě – což znamená 15 základních škol. Tyto školy byly kontaktovány prostřednictvím emailu s odkazem na internetovou stránku, kde byly zavěšené ankety dvou typů. Jedna pro základní školy se zavedenou Taneční a pohybovou výchovou a druhá pro školy bez tohoto zavedení. Ankety jsou součástí příloh. Prostřednictvím internetu odpověděly pouze tři školy, proto následovalo osobní setkání s řediteli zbývajících škol v Opavě. Ochotných vyplnit anketu při osobním setkání bylo 11 škol.

Tabulka 1. Způsob získání odpovědí jednotlivých škol

Základní škola v Opavě	Způsob získání odpovědi
Škola č.1	Internetová anketa
Škola č. 2	Osobní setkání
Škola č.3	Osobní setkání
Škola č. 4	Osobní setkání
Škola č. 5	Internetová anketa
Škola č. 6	Osobní setkání
Škola č. 7	Osobní setkání
Škola č. 8	Osobní setkání
Škola č. 9	Osobní setkání
Škola č. 10	Internetová anketa
Škola č. 11	Osobní setkání
Škola č. 12	Osobní setkání
Škola č. 13	Osobní setkání
Škola č. 14	Osobní setkání

4.2 Metody sběru dat

Pro potřeby této bakalářské práce byla použita metoda anketního šetření. Anketa pro školy s nezavedenou Taneční a pohybovou výchovou obsahuje 11 uzavřených otázek týkajících se vědomostí a názorů ředitelů základních škol v Opavě o Taneční a pohybové

výchově. Anketa pro školy se zavedenou Taneční a pohybovou výchovou obsahuje 16 otázek, z toho jsou 2 otázky otevřené a 14 uzavřených. Tyto otázky se týkají zkušeností ředitelů základních škol v Opavě se zavedenou Taneční a pohybovou výchovou.

5 VÝSLEDKY A DISKUZE

Do výzkumu bylo zahrnuto celkem 14 základních škol v Opavě, ze kterých byly vytvořeny dvě skupiny. Jedna skupina základních škol Taneční a pohybovou výchovu zavedenou měla, druhá skupina základních škol Taneční a pohybovou výchovu zavedenou neměla. Podle tohoto rozdělení obsahovala první skupina pouze 2 základní školy a skupina druhá 12 zbývajících základních škol. První čtyři otázky byly v obou anketách shodné, od páté otázky se lišily.

5.1 Výsledky vztahující se k prvnímu dílčímu cíli

V rámci prvního výzkumného cíle práce řeší, jak jsou základní školy v Opavě informovány o existenci doplňujících vzdělávacích oborů v oblasti Umění a kultura nabízených v Rámcovém vzdělávacím programu a zda mají některé z doplňujících vzdělávacích oborů Taneční a pohybová výchova, Estetická výchova, Filmová a audiovizuální výchova a Dramatická výchova zavedené.

Tabulka 2. Informovanost ředitelů základních škol v Opavě o doplňujících vzdělávacích oborech

	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost (%)</i>
Ředitelé informovaní o existenci doplňujících vzdělávacích oborů	7	50%
Ředitelé neinformovaní o doplňujících vzdělávacích oborů	7	50%

Pouze polovina základních škol zapojených do výzkumu věděla o doplňujících vzdělávacích oborech v oblasti Umění a kultura zavedených v Rámcovém vzdělávacím programu.

V druhé části zjišťujeme, kolik základních Opavských škol má zavedené doplňující vzdělávací obory a jaké.³

Tabulka 3. Doplňující vzdělávací obory na základních školách v Opavě

	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost (%)</i>
Školy se zavedenými doplňujícími vzdělávacími obory	5	36%
Školy s nezavedenými doplňujícími vzdělávacími obory	9	64%

Pět základních škol má zavedeny doplňující vzdělávací obory. Zbývajících devět škol tyto obory zavedené nemá. Z toho vyplývá, že 7 škol zavedené doplňující vzdělávací obory nemá, protože ani nevěděly, že jsou v nabídce Rámcového vzdělávacího programu. Pouze dvě školy o této možnosti zavedení doplňujících vzdělávacích oborů věděly, ale nevyužily toho.

Devět Opavských základních škol má zavedené nabízené doplňující vzdělávací obory. Jejich četnost je uvedena v následující tabulce.

Tabulka 4. Četnost zavedených doplňujících vzdělávacích oborů na základních školách v Opavě

	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost (%)</i>
Školy se zavedenou Taneční a pohybovou výchovou	2	12 %
Školy se zavedenou Estetickou výchovou	0	0 %
Školy se zavedenou Filmovou a audiovizuální výchovou	1	6 %
Školy se zavedenou Dramatickou výchovou	5	29 %
Školy, které nemají zavedený žádný z doplňujících vzdělávacích oborů	9	53 %

³ Mezi doplňující vzdělávací obory patří: Dramatická výchova, Estetická výchova, Filmová a audiovizuální výchova a Taneční výchova.

Z celkového počtu 14 škol odpovědělo 9, že nemají zavedený žádný doplňující vzdělávací obor. Další tři školy mají zavedenou pouze Dramatickou výchovu. Jediné dvě školy, které mají zavedenou Taneční a pohybovou výchovu, mají k tomu zavedenou i Dramatickou výchovu. A jedna z těchto škol má zavedený i předmět Filmová a audiovizuální výchova.

5.2 Výsledky vztahující se k druhému dílčímu cíli

Tyto výsledky vycházejí z ankety, kterou vyplnilo 12 základních škol v Opavě, které nemají Taneční a pohybovou výchovu zavedenou. Vztahují se k postojům ředitelů těchto základních škol v Opavě k možné realizaci Taneční a pohybové výchovy.

Následující tabulka uvádí, které z doplňujících vzdělávacích oborů, by podle ředitelů základních škol v Opavě žáci uvítali.

Tabulka 5. Doplňující vzdělávací obory, které by pravděpodobně podle ředitelů základních škol žáci uvítali

	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Žáci by pravděpodobně neuvítali žádný z nabízených oborů	3	12 %
Žáci by pravděpodobně uvítali Taneční a pohybovou výchovu	5	28 %
Žáci by pravděpodobně uvítali Filmovou a audiovizuální výchovu	8	36 %
Žáci by pravděpodobně uvítali Estetickou výchovu	1	4 %
Žáci by pravděpodobně uvítali Dramatickou výchovu	3	20 %

Názory ředitelů základních škol se liší. Ředitelé tří škol si myslí, že by žáci neuvítali ani jeden z těchto nabízených předmětů. Na jedné škole by naopak, dle názoru ředitele, uvítali žáci veškeré tyto předměty. Nejvíce ředitelů škol si myslí, že by žáci uvítali Filmovou a audiovizuální výchovu, nejméně naopak Estetickou výchovu. Taneční a pohybová výchova je druhou nejčastější odpovědí, kterou by žáci podle ředitelů základních škol v Opavě na své škole přivítali.

Následující údaje značí, zda ředitelé škol přemýšleli o zavedení Taneční a pohybové výchovy na svých školách.

Tabulka 6. Počet ředitelů uvažujících o zařazení Taneční a pohybové výchovy

	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ředitelé, kteří uvažovali o zařazení Taneční a pohybové výchovy	3	25%
Ředitelé, kteří neuvažovali o zařazení Taneční a pohybové výchovy	9	75 %

Pouze 3 ředitelé z 12 uvažovali o zavedení Taneční a pohybové výchovy na svých školách. Z těchto 12 škol však o této možnosti vědělo pouze 5 škol, zbývajících 7 nemá dostatečné informace. To znamená, že jen dva ředitelé základních škol neuvažovali o zavedení Taneční a pohybové výchovy i přesto, že informace měli. Většina ředitelů základní škol sice neuvažovala o zavedení, důsledkem jejich nezájmu je však jejich nedostatečná informovanost.

Tabulka 7. Předpokládané překážky při zavedení předmětu Taneční a pohybová výchova

	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Předpokládanou překážkou je nedostatečný prostor	3	14%
Předpokládanou překážkou je nízká časová dotace	8	38%
Předpokládanou překážkou je kvalifikovaný pedagog, korepetitor	8	38%
Předpokládanou překážkou je nedostatečné technické vybavení (klavír,...)	1	5%
Jiná uvedená možnost překážky	1	5%

Nejčastější překážkou při zavedení Taneční a pohybové výchovy by podle ředitelů základních škol v Opavě byla nízká časová dotace a odborný kvalifikovaný pedagog. Méně se obávají nedostatečného prostoru a nejméně technického vybavení. Jedna škola využila možnosti odpovědi jiné a její odpověď zněla: „Nízký počet žáků a množství dalších mimoškolních aktivit.“ Z tohoto názoru vyplývá, že tato škola je buď

málo informovaná o TPV, nebo ji špatně pochopila. Taneční a pohybová výchova totiž není mimoškolní aktivitou.

Tabulka 8. shrnuje několik otázek do jednoho celku, který zachycuje názory, vědomosti a postoje ředitelů základních škol v Opavě o Taneční a pohybové výchově, kteří ji na svých školách zavedenou nemají.

Tabulka 8. Názory a postoje ředitelů škol k Taneční a pohybové výchově

	<i>ANO</i>	<i>NE</i>
	<i>Absolutní četnost (relativní četnost %)</i>	<i>Absolutní četnost (relativní četnost %)</i>
Školy, které se aktivně zajímají o možnost zavedení předmětu TPV	2 (17%)	10 (83%)
Víte o zavedení předmětu TPV na ZŠ v Opavě	1 (8%)	11 (92%)
Máte v okolí dostupné pedagogy pro TPV	3 (25%)	9 (75%)
Byl by zájem o TPV ze strany žáků	8 (67%)	4 (33%)
Byl by zájem o TPV ze strany rodičů	8 (67%)	4 (33%)

Pouze dvě školy z dvanácti si zjišťovaly o Taneční a pohybové výchově více informací. Z toho 7 škol tyto informace zjišťovat nemohly, jelikož ani nevěděly o existenci TPV.

Pouze jedna škola ví, o existenci TPV na jiné základní škole v Opavě. Tato odpověď velmi úzce souvisí s otázkou, zda ví o existenci TPV. Sedm škol, které o existenci nevědělo, samozřejmě neví ani o jiné škole se zavedenou TPV. Čtyři z pěti základních škol informovaných o možnosti zavedení TPV sice informace mají, ale žádnou školu, kde by již TPV probíhala, neznají.

Pouze 3 školy z 12 dotazovaných mají k dispozici pedagoga pro Taneční a pohybovou výchovu. Zbylé školy tyto možnosti nemají. To souvisí s tím, proč je jednou z největších obav při zavedení právě kvalifikovaný pedagog a korepetitor.

Z dvanácti dotazovaných škol si 8 myslí, že by o Taneční a pohybovou výchovu byl zájem ze strany žáků. Pouze 4 školy si myslí, že by tento zájem u žáků nebyl. Z toho však dvě školy uváděly odpověď spíše ne.

Odpovědi na otázku zda by byl zájem ze strany rodičů o TPV jsou zcela totožné s předchozí otázkou. Ředitelé osmi základních škol, podle kterých by žáci měli zájem o TPV, si zároveň myslí, že by tento zájem byl i ze strany rodičů.

5.3 Výsledky vztahující se k třetímu dílčímu cíli

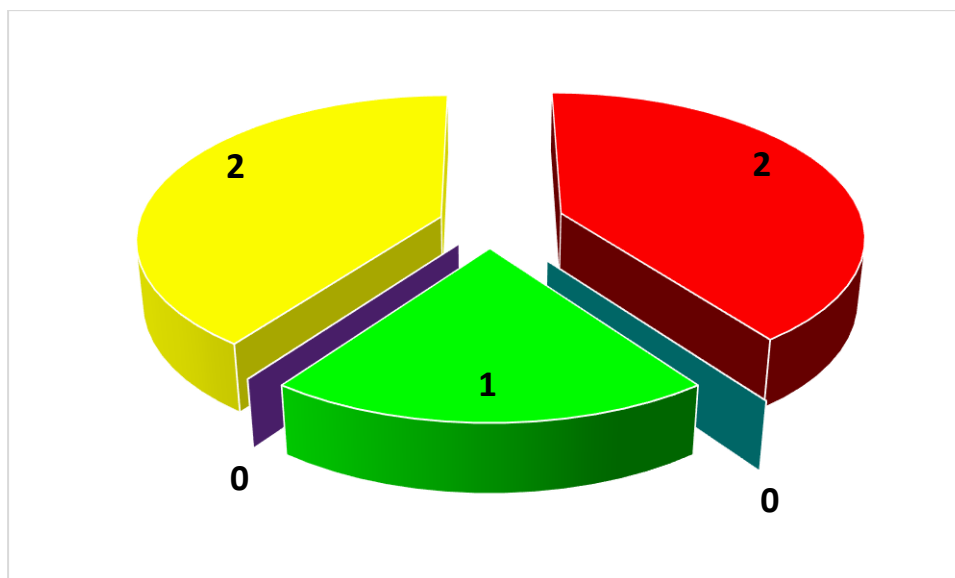
V této kapitole se práce věnuje zkušenostem základních škol v Opavě s realizací Taneční a pohybové výchovy. V Opavě jsou pouze dvě základní školy, které využily možnosti zavedení Taneční a pohybové výchovy. Odpovědi ředitelů na otázky jsou zachyceny v tabulkách a strukturovány do vět.

Tyto výsledky se vztahují k třetímu dílčímu cíli, který se zabývá zkušenostmi ředitelů základních škol v Opavě se zavedením Taneční a pohybové výchovy.

Následující tabulka uvádí pravděpodobný zájem žáků o doplňující vzdělávací obory podle ředitelů základních škol v Opavě se zavedenou Taneční a pohybovou výchovou.

Tabulka 9. Doplňující vzdělávací obory, které by žáci podle ředitelů škol se zavedenou TPV uvítali

	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost (%)</i>
Žáci by neuvítali žádný z nabízených oborů	0	12 %
Žáci by uvítali Taneční a pohybovou výchovu	2	28 %
Žáci by uvítali Filmovou a audiovizuální výchovu	1	36 %
Žáci by uvítali Estetickou výchovu	0	4 %
Žáci by uvítali Dramatickou výchovu	2	20 %

Obrázek 1. Předměty, které by žáci uvítali podle ředitelů základních škol

Vysvětlivky: Zelená – Filmová a audiovizuální výchova

Fialová – Estetická výchova

Žlutá – Dramatická výchova

Červená – Taneční a pohybová výchova

Modrá – žáci by neuvítali žádný z možných předmětů

Názory ředitelů základních škol se shodují. Obě školy předpokládají zájem žáků o Dramatickou výchovu. Na jedné škole by podle ředitele žáci přivítali také Filmovou a audiovizuální výchovu.

Tabulka 10. uvádí motivy, způsoby získávání informací o TPV a zkušenosti ředitelů základních škol v Opavě se zavedenou TPV.

Tabulka 10. Zkušenosti ředitelů základních škol při zavedení TPV

Motiv pro zavedení TPV	Nedostatečný pohyb dětí, stmelení třídního kolektivu. Paní učitelka, která se o TPV zajímala.
Zdroj informací o TPV	Rámcový vzdělávací program
Účast pedagogů na celostátní konferenci o TPV	Nikdo z pedagogů se neúčastnil této konference.
Přínosy TPV pro žáky	Žáci se díky TPV mohou naučit vnímání hudby a lepšímu

	naslouchání, koordinovanému pohybu, respektovat se navzájem a pomáhat jeden druhému.
Překážky při zavádění TPV	Kvalifikovaný pedagog a korepetitor, nízká časová dotace, nedostatečné technické vybavení a finanční odměna pro učitele TPV.
Zájem žáků o TPV	O nabízený předmět TPV byl ze strany žáků dostatečný zájem.
Kompetence, které TPV splňuje	Kompetence k řešení problému, komunikativní, sociální a personální, kompetence k učení a kompetence pracovní.
Odezva na absolvovaný předmět TPV	TPV žáci i rodiče hodnotili pozitivně.
Vliv TPV na žáky	Ředitelé u žáků zaznamenali změnu chování. Žáci se začali těšit do hodin a na každou další příští lekci, byli nadšení a do školy chodili s pozitivní energií. Dokázali se lépe vyjadřovat, navzájem se tolerovali a pomáhali sobě i slabším s problémy.

Jednu školu přivedla na myšlenku zavedení Taneční a pohybové výchovy situace nedostatečného pohybu dětí a potřeba stmelení třídního kolektivu. Druhou na tuto myšlenku přivedla jedna z paních učitelek, která měla informace o možnosti využití TPV. Za podpory pana ředitele byla TPV ve škole zavedena.

Obě dvě školy se zavedenou Taneční a pohybovou výchovou čerpaly informace potřebné k zavedení z Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání.

Nikdo z pedagogů na obou školách se nezúčastnil celostátní konference organizované národní institucí pro další vzdělávání, která se Taneční a pohybové výchově věnovala.

Ředitelé uvádí tyto přínosy TPV: žáci se díky TPV mohou naučit vnímání hudby a lepšímu naslouchání, koordinovanému pohybu, respektovat se navzájem a pomáhat jeden druhému.

Hlavní překážkou při zavedení TPV bylo pro ředitele jedné z těchto základních škol najít kvalifikovaného pedagoga a korepetitora. Ředitel druhé základní školy uvedl

jako největší překážku nedostatečné technické vybavení, nízkou časovou dotaci a finanční odměnu pro učitele.

Obě školy uvedly, že o nabízený předmět Taneční a pohybová výchova byl ze strany žáků dostatečný zájem.

Ředitel jedné ze škol odpověděl, že TPV na jejich škole splňuje kompetence k řešení problému, komunikativní, sociální a personální. Druhý uvedl kompetence k učení, komunikativní, sociální a personální a kompetence pracovní. Obě školy se tudíž shodly na kompetencích komunikativních i sociálních a personálních. Ani jedna škola však neuvedla, jak tyto kompetence Taneční a pohybová výchova u nich na škole splňuje.

Na absolvovaný předmět zavedené Taneční a pohybové výchovy byla ze strany žáků i jejich rodičů odezva pozitivní.

Ředitelé u žáků zaznamenali změnu chování. Jedna škola uvedla, že se žáci začali těšit do hodin a na každou další příští lekci, byli nadšení a do školy chodili s pozitivní energií. Druhá škola uvedla: „Žáci se dokázali lépe vyjadřovat, navzájem se tolerovali a pomáhali sobě i slabším s problémy.“

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo ověřit míru informovanosti základních škol v Opavě o možnosti realizace Taneční a pohybové výchovy a zjistit dosavadní zkušenosti těchto základních škol. Do výzkumu, který byl realizován anketním šetřením se zapojilo 14 základních škol v Opavě a byly zjištěny tyto údaje.

Prostřednictvím prvního dílčího cíle bylo zjištěno, že pouze polovina základních škol v Opavě věděla o existenci doplňujících vzdělávacích oborů. Z toho pět základních škol mělo některý z těchto oborů zavedený. Nejčastější předpoklad ředitelů je, že by žáci uvítali Filmovou a audiovizuální výchovu. Taneční a pohybová výchova byla druhou nejčastější odpovědí.

V rámci druhého dílčího cíle byly zjištěny tyto informace. Největším předpokládaným problémem pro zavedení tohoto oboru je nízká časová dotace a kvalifikovaní pedagogové. Pouze tři školy mají možnost využití odborných pedagogů pro Taneční a pohybovou výchovu. Tyto předpokládané obavy potvrdily školy se zavedenou Taneční a pohybovou výchovou, které uvedly jako problémy při zavedení nedostatek časové dotace, kvalifikovaného pedagoga a technické vybavení s finanční odměnou pro učitele. Většina škol si myslí, že by o tento nabízený předmět byl zájem, jak ze strany žáků, tak i jejich rodičů.

Prostřednictvím třetího dílčího cíle nacházíme tyto odpovědi. Pouze dvě školy mají zavedenou Taneční a pohybovou výchovu. Obě školy čerpaly informace z Rámcového vzdělávacího programu. O Taneční a pohybovou výchovu byl u žáků zájem a hodnotili ji pozitivně, stejně jako jejich rodiče. Po absolvovaném předmětu TPV zaznamenali ředitelé škol u dětí změnu v chování. Žáci se uměli lépe vyjadřovat, navzájem se tolerovali a pomáhali slabším i sobě navzájem. Zároveň se více těšili do hodin a byli motivovaní k další práci.

Z celkového výzkumu vyplývá, že základní školy v Opavě nemají dostatek informací, ani vlastních zkušeností se zavedením Taneční a pohybové výchovy. Na základě tohoto výzkumu se někteří ředitelé škol, teprve dozvěděli o Taneční a pohybové výchově. Tento nabízený doplňující vzdělávací obor se jim velice líbil, zjišťovali si potřebné informace a začali uvažovat o jeho zavedení. Jedna z těchto škol uvedla, že by TPV byla vhodnou pohybovou aktivitou pro starší žáky, převážně z důvodu vzájemného respektu a tolerance. Konkrétně uvažují o zavedení v 9. třídě, kde žáci po přijetí na

střední školy obvykle ztrácí motivaci k dalšímu učení a tyto hodiny, by mohly vést k příjemnějšímu a přínosnějšímu strávení zbývajících času povinné školní docházky.

Na základě propojení hudby s pohybem si můžou děti vytvořit k pohybu pozitivní vztah. Je to možnost, jak zajímavým a zábavným způsobem přimět děti k větší fyzické aktivitě a omezit tak počet dětí s nadváhou, což je stále aktuálnější problém. Je škoda, že školy nevyužívají tuto možnost dalšího pohybu. Taneční a pohybová výchova je zařazena v RVP ZV od roku 2013. Přestože se jedná o pět let starý dokument, stále je spousta škol, které o Taneční a pohybové výchově neví.

SOUHRN

Bakalářská práce se zabývá Taneční a pohybovou výchovou na základních školách v Opavě.

Teoretická část uvádí do dané problematiky za pomoci odborné literatury. Věnuje se tanci a jeho přínosu pro člověka, Taneční pohybové výchově jejím cílům, základním principům, obsahům učiva, podmínkám zařazení a významu ve všeobecném vzdělávání. Další podkapitolou je ukotvení Taneční a pohybové výchovy v Rámcovém vzdělávacím programu, podle kterého by se měla řídit každá škola. Taneční a pohybová výchova byla zařazena do Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, vydaného roku 2013.

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jak jsou informované a jaké mají dosavadní zkušenosti základní školy v Opavě s Taneční a pohybovou výchovou. Výzkum, který probíhal na 14 základních školách v Opavě, byl realizován pomocí anket dvou typů – pro školy ze zavedenou Taneční a pohybovou výchovou, pro školy s nezavedenou Taneční a pohybovou výchovou.

Na základě tohoto výzkumu bylo zjištěno, že pouze dvě základní školy v Opavě mají Taneční a pohybovou výchovu zavedenou. Polovina škol nevěděla o existenci doplňujících vzdělávacích oborů. Pět škol ze 14 dotazovaných má doplňující vzdělávací obory zavedeny. Jako hlavní překážky při zavedení TPV byly nedostatečné technické vybavení, nízká časová dotace, zajištění pedagogů pro TPV a jejich finanční ohodnocení. Tyto dvě školy se zavedenou Taneční a pohybovou výchovou uvádí, že TPV může přispět žákům k lepšímu naslouchání, vnímání hudby, koordinovanému pohybu, lepšímu vyjadřování, vzájemnému respektu a toleranci, ochotě navzájem si pomáhat. Také uvádí, že na základě TPV se žáci začali těšit do hodin a měli pozitivní energii.

Z celkového výzkumu vyplývá, že základní školy v Opavě jsou nedostatečně informovány o možnosti realizace Taneční a pohybové výchovy a nemají dostatek zkušeností s jejím zavedením.

SUMMARY

This bachelor thesis deals with Dance and Movement Education at elementary schools in Opava. The theoretical part introduces the given field using scientific literature. It deals with dancing and its benefits for people, Dance and Movement Education and its goals, basic principles, learning materials, conditions for implementation and its importance in general education. The next subchapter is the place of dance and physical education in the study programme framework, which should be followed at every school. The Dance and Movement Education was incorporated into the framework in 2013.

The aim of the thesis was to find out how well informed Opava elementary schools are when it comes to Dance and Movement Education and what's their experience with it. The research was conducted at 14 elementary schools, using two types of polls - one for schools that have implemented Dance and Movement Education and one for schools that haven't.

The results showed that only two elementary schools have implemented dance and physical education. Half of the schools did not know about the existence of supplementary education fields, 5 schools have implemented them. The main obstacles identified were insufficient technical equipment, low amount of dedicated time, not enough teachers and their salaries. Two of the schools report that Dance and Movement Education can help the students learn better coordination, musical sense, expression skills, mutual respect, tolerance and willingness to help each other. These schools also report that students were looking forward to the lessons and displayed positive attitude.

Overall research shows that elementary schools in Opava are insufficiently informed about the possibilities of realization of Dance and Movement Education and have insufficient experience with its implementation.

REFERENČNÍ SEZNAM

- Berdychová, J., & Fejková, O. (1973). *Rytmičká gymnastika a tanec pro děti*. Olympia.
- Blažíčková, E. (2004). *Metodika a didaktika taneční výchovy*. Praha: Univerzita Karlova–Pedagogická fakulta.
- Blažíčková, E. (2005). *Metodika a didaktika taneční výchovy*. Praha: Konzervatoř Duncan centre.
- Corbin, C. B. (2002). Physical activity for everyone: What every physical educator should know about promoting lifelong physical activity. *Journal of Teaching in Physical Education*, 21(2), 128–144.
- Čížková, K. (2005). *Taneční pohybová terapie*. Praha: Triton.
- Gremlicová, D. (2007). *Stopy tance: taneční prameny a jejich interpretace*. Praha: Akademie múzických umění
- Hamřík, Z., Kalman, M., Bobáková, D., & Sigmund, E. (2012). Sedavý životní styl a pasivní trávení volného času českých školáků. *Tělesná kultura*, 35(1), 28-39. Retrieved 5. 6. 2018 from the World Wide Web: <https://telesnakultura.upol.cz/pdfs/tek/2012/01/02.pdf>
- Hojtašová, J., & Dvořáková, M. (2008). *Tanec jako prostředek formování estetického vkusu*. Praha: NIPOS – ARTAMA
- Hubáčková, R., Groffik, D., Skrzypnik, L., & Frömel, K. (2016). Physical activity and inactivity in primary and secondary school boys' and girls' daily program. *Acta Gymnica*, 46(4), 193-200. Retrieved 15. 4. 2018 from the World Wide Web: <https://gymnica.upol.cz/pdfs/gym/2016/04/05.pdf>
- Jebavá, J. (1998). *Kapitoly z dějin tance a možnosti terapie*. Praha: Karolinum.
- Jeřábková, J. (2004). *Taneční příprava*. Praha: Nipos-Artama.
- Kos, B. (1976). *Lidové tance ve školní tělesné výchově*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Králová, E. (2015). *Hudobné aktivity a kvalita života dieťaťa*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Kröschlová, J. (1975). *Nauka o pohybu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Kučera, M., Kolář, P., & Dylevský, I. (2011). *Dítě, sport a zdraví*. Praha: Galén.
- Kurková, L. (1987). *Tanec a hudba*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

- Lössl, J. (2007). *Rytmická pohybová a taneční výchova mladšího žactva: deset lekcí pro začínající pedagogy*. Praha: NIPOS-ARTAMA.
- Máček, M., Máčková, J., & Smolíková, L. (2010). Počet kroků jako ukazatel tělesné zdatnosti. *Medicina Sportiva Bohemica et Slovaca*, 19(2). Retrieved 26. 11. 2017 from EBSCO Discovery Service on the World Wide Web: <http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=19206e9f-93e9-4bb8-b3bb-f43163d621a3%40sessionmgr104>
- Ministerstvo Školství, Mládeže a Tělovýchovy (2001). *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, Bílá kniha*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání.
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [MŠMT] (2010). Opatření ministra školství, mládeže a tělovýchovy. Retrieved 20. 5. 2018 from the World Wide Web: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/DVO_tpv.pdf
- Neuman, J. (1999). *Překážkové dráhy, lezecké stěny a výchova prožitkem*. Praha: Portál.
- Odstrčil, P. (2004). *Sportovní tanec: standardní tance, latinskoamerické tance*. Praha: Grada Publishing
- Pastorová, M., (2011). Taneční a pohybová výchova – Obohacení vzdělávacího obsahu základního vzdělávání v oblasti Umění a kultura. *Metodický portál*. Retrieved 25. 5. 2018 from the World Wide Web: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/13017/tanecni-a-pohybova-vychova-obohaceni-vzdelavaciho-obsahu-zakladniho-vzdelavani-v-oblasti-umeni-a-kul.html/>
- Pastorová, M., Lisnerová R., Blažičková E., & Lössl J. (2010). Taneční a pohybová výchova–metodická podpora. *Metodický portál: Články [online]*. Retrieved 20. 3. 2018 from the World Wide Web: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/ZVHB/8017/TANECNI-A-POHYBOVA-VYCHOVA---METODICKA-PODPORA.html/>
- Pastucha, D. (2014). *Tělovýchovné lékařství: vybrané kapitoly*. Praha: Grada.
- Payneová, H. (1999). *Kreativní pohyb a tanec ve výchově, sociální práci a klinické praxi*. Praha: Portál.
- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (se změnami provedenými k 1. 9. 2007). (2005). Retrieved 3. 2. 2018 from the World Wide Web: <http://www.nuv.cz/file/214/>

- RVP ZV. (2013). Upravený Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání účinný od 1. 9. 2013. Retrieved 5. 2. 2018 from the World Wide Web: <http://www.nuv.cz/ramcove-vzdelavaci-programy/upraveny-ramcove-vzdelavaci-programpro-zakladni-vzdelavani>
- Sigmund, E., Miklánková, L., Sigmundová, D., Mitáš, J., & Lokvencová, P. (2008). Nástup dětí do první třídy základní školy z pohledu pohybové aktivity. *Medicina Sportiva Bohemica et Slovaca*, 17(2). Retrieved 2. 6. 2018 from EBSCO Discovery Service on the World Wide Web: <http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=69b517d5-4f2a-46ce-9be3-2f284c15bef8%40sessionmgr4008>
- Sigmundová, D., & Sigmund, E. (2012). Efekt pohybového programu ve školním prostředí na zmírnění výskytu dětské obezity: výsledky 4leté longitudinální studie. *Medicina Sportiva Bohemica et Slovaca*, 21(3). Retrieved 26. 5. 2018 from EBSCO Discovery Service on the World Wide Web: <http://eds.a.ebscohost.com/eds/detail/detail?vid=0&sid=b01db754-958a-4507-80f5-6d6a1bcd93ad%40sessionmgr4007&bdata=JnNpdGU9ZWRzLWxpdmU%3d#AN=84298830&db=e5h>
- Sigmund, E., Sigmundová, D., Frömel, K., & Vašíčková, J. (2010). Preferred contents in Physical education lessons – positively evaluated means for the achievement of a higher intensity of physical activity by girls. *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Gymnica*40(2). Retrieved 15. 6. 2018 from the World Wide Web: <https://gymnica.upol.cz/pdfs/gym/2010/02/01.pdf>
- Sigmund, E., Sigmundová, D., Šnobllová, R., Schauerová, L., Kubíková, M., Poláková, H., Chromá, P. & Prášek, F. (2013). Příspěvek pohybové aktivity ve školní tělesné výchově k celodenní pohybové aktivitě 9 až 11letých dětí s nadváhou a obezitou. *Medicina Sportiva Bohemica et Slovaca*, 22(3). Retrieved 12. 6. 2018 from EBSCO Discovery Service on the World Wide Web: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=9&sid=046f03a4-d3c3-4abc-87f8-e7070413189c%40sessionmgr4007>
- Šnobllová, R., Jakubec, L., Sigmund, E., & Sigmundová, D. (2015). Srovnání školní a celodenní pohybové aktivity 9-10letých děvčat a chlapců. *Tělesná kultura*, 38 (1).

- Univerzita Palackého, Olomouc, Česká republika. Retrieved 26. 5. 2018 from the World Wide Web: <https://telesnakultura.upol.cz/pdfs/tek/2015/01/05.pdf>
- Švandová, L. (2007). *Taneční výchova pro předškolní děti*. Praha: NIPOS-ARTAMA.
- Vašíčková, J. (2016). *Pohybová gramotnost v České republice*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- World Health organization (2009). *Global health risks: mortality and burden of disease attributable to selected major risks*. Retrieved 1. 6. 2018 from the World Wide Web:
http://www.who.int/healthinfo/global_burden_disease/GlobalHealthRisks_report_full.pdf

Přílohy

Příloha č. 1 - Instituce odborného vzdělávání pro Taneční a pohybovou výchovu

Pro výuku TPV je důležitý kvalifikovaný pedagog. V současnosti můžeme využít několika možností.

Vzdělávání pedagogů se specializací TPV je možné realizovat na Pražské katedře tance Hudební akademie múzických umění (HAMU) v oboru Taneční propedeutika. Taneční propedeutika je tříletý denní vzdělávací obor bakalářského studia. Zaměřuje se na harmonický vývoj osobnosti taneční výchovou. (<http://www.tanecniaktuality.cz/hamu-otevira-novy-pedagogicky-obor-tanecni-propedeutiku/>)

Na HAMU také nabízejí čtyřsemestrální kurz Taneční a pohybová výchova v systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků a nabízí tak studium pro absolventy pedagogických fakult se zaměřením na 1. stupeň ZŠ a zájemcům z oblasti uměleckého školství. Tento kurz je dvouletý a otevírá se pouze jednou za dva roky. Kurz umožní zájemcům osvojit si základní techniky, výrazové prostředky taneční a pohybové výchovy s metodikou výuky a získat certifikovanou kvalifikaci v oboru Taneční a pohybová výchova. Po splnění studia obdrží účastníci osvědčení o absolvování kurzu, které nenahrazuje vysokoškolské ani pedagogické vzdělání, je pouze dokladem o zvyšování pedagogické odborné kvalifikace. (<http://www.tanecniaktuality.cz/na-hamu-se-otevira-ctyrsemestralni-kurz-tanecni-a-pohybova-vychova/>)

Další možností studia nabízí Janáčkova akademie múzických umění v Brně pod názvem studijního oboru Taneční a pohybové výchova a divadlo. Toto studium je v bakalářském i navazujícím magisterském studiu v kombinované formě. Absolvent může najít uplatnění jako učitel tanečního oboru ZUŠ, pedagog volného času, lektor taneční a pohybové výchovy, Učitel taneční a pohybové výchovy na ZŠ a divadelní lektor pro oblast tanečního a pohybového divadla. (<http://difa.jamu.cz/>)

Ke studiu by se může využít rovněž konzervatoř Duncan centre, která je zařazena mezi síť státních škol Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Je na šest let a zaměřuje se na současný tanec. Po absolvování konzervatoře má absolvent uplatnění jako taneční pedagog, taneční umělec a interpret nebo choreograf. Po ukončení studia získává absolvent diplom Diplomovaný specialista. (<http://www.duncancentre.cz/>)

Příloha č. 2 – Dotazník pro ředitele škol bez zavedení předmětu Taneční a pohybová výchova na základních školách

1. Víte o existenci nových doplňujících vzdělávacích oborů v oblasti Umění a kultura nabízených v Rámcovém vzdělávacím programu?
 ANO NE
2. Máte tyto doplňující vzdělávací obory zavedeny na Vaší škole?
 ANO NE
3. Jestliže jste v předchozí otázce odpověděli ano, které z nich to jsou?
 Taneční a pohybová výchova
 Estetická výchova
 Filmová a audiovizuální výchova
 Dramatická výchova
 nemáme
4. Domníváte se, že by tyto předměty žáci Vaší školy uvítali? Které:
 Neuvítali
 Taneční a pohybová výchova
 Filmová a audiovizuální výchova
 Estetická výchova
 Dramatická výchova
5. Přemýšleli jste o zařazení oboru Taneční a pohybová výchova na Vaší škole?
 ANO NE
6. Co by pro Vás mohlo být problémem při zavedení předmětu Taneční a pohybové výchovy?
 nedostatečný prostor
 nízká časová dotace
 kvalifikovaný pedagog, korepetitor
 technické vybavení (klavír,....)
 jiná: _____
7. Zjišťovali jste více informací o předmětu Taneční a pohybová výchova?
 ANO NE
8. Víte o zavedení Taneční a pohybové výchovy na jiných základních školách v Opavě?
 ANO NE
9. Máte na škole, nebo k dispozici ve Vašem okolí pedagogy pro Taneční a pohybovou výchovu?
 ANO NE
10. Myslíte si, že by o taneční a pohybovou výchovu byl zájem ze strany žáků?

- ANO NE
11. Myslíte si, že by o taneční a pohybovou výchovu byl zájem ze strany rodičů?
 ANO NE

Příloha č. 3 – Dotazník pro ředitele základních škol v Opavě se zavedeným předmětem Taneční a pohybová výchova

1. Víte o existenci nových doplňujících vzdělávacích oborů v oblasti umění a kultura nabízených v Rámcovém vzdělávacím programu?

ANO NE

2. Máte tyto doplňující vzdělávací obory zavedeny na Vaší škole?

ANO NE

3. Jestliže jste v předchozí otázce odpověděli ano, které z nich to jsou?

- Taneční a pohybová výchova
 Estetická výchova
 Filmová a audiovizuální výchova
 Dramatická výchova
 nemáme

4. Domníváte se, že by tyto předměty žáci Vaší školy uvítali? Které:

- Neuvítali
 Taneční a pohybová výchova
 Filmová a audiovizuální výchova
 Estetická výchova
 Dramatická výchova

5. Co Vás přivedlo na myšlenku zavedení předmětu TPV?
-

6. Odkud jste čerpali informace o předmětu TPV?

- RVP
 Z jiných škol, kde je předmět zaveden
 Celostátní konference

Jiné: _____

7. Účastnil se někdo z Vašich pedagogů celostátní konference *Taneční a pohybová výchova v základní škole* organizované národní institucí pro další vzdělávání?

ANO NE

8. V čem může výuka TPV prospět Vaším žákům?

9. Jaké byly hlavní překážky před zavedením předmětu TPV na Vaší škole?

- Prostorové podmínky
- časová dotace
- kvalifikovaný pedagog, korepetitor
- technické vybavení (klavír)

Jiné: _____

10. Byl o nabízený předmět TPV u žáků zájem? ANO NE

11. Máte pro TPV zavedený jako samostatný předmět? ANO NE

12. Pokud jste odpověděli ne, v jakých hodinách máte TPV zařazeno?

Tělesná výchova

Hudební výchova

Jiné: _____

13. Jaké kompetence splňuje TPV na Vaší škole a jak?

kompetence k učení: _____

kompetence k řešení problémů: _____

kompetence komunikativní: _____

sociální a personální: _____

pracovní: _____

občanské: _____

14. Jaká byla odezva na absolvovaný předmět ze strany žáků?

pozitivní negativní

15. Jaká byla odezva na absolvovaný předmět ze strany rodičů?

pozitivní negativní

16. Zaznamenali jste u žáků změnu chování, po absolvování předmětu TPV?

ANO - Jakou? _____

NE